

Hazırlayan: Dođan Barış Kılınç*

dosya

Felsefe Mezunlarının Sorunları

Prof. Dr. Ahmet İnam
Prof. Dr. Betül Çotuksöken
Prof. Dr. A. Kadir Çüçen
Prof. Dr. Varol Akman
Prof. Dr. Ali Osman Gündoğan
Prof. Dr. şafak Ural
Prof. Dr. Kazım Sarıkavak
Prof. Dr. İbrahim Arslanoğlu
Yrd. Doç. Dr. Metin Bal

Felsefe eğitimi ülkemizde, gerek üniversitelerdeki felsefe bölümlerinin sayısının artırılması açısından gerekse de yayımlanan felsefe kitapları ve dergileri açısından, giderek yaygınlaşıyor. Tüm bunları olumlu gelişmeler olarak görüyor ve daha da geliştirilmesi ümidini taşıyoruz. Bununla birlikte, felsefe eğitiminin ülkemizdeki gelişiminde büyük sorunlar da yok değil. Çocuklar için felsefe eğitiminin henüz uygulamaya konulmaması, ortaöğretimde okutulan felsefe müfredatının içeriği, üniversiteye giriş sınavlarında felsefe alanından soruların belirleyici olmamasından dolayı ortaöğretim öğrencilerinin felsefeye önem vermemesi, üniversitedeki felsefe bölümüne alınan öğrencilerde felsefeye yatkın olup olmadıklarını ölçebilecek (ek) bir sınavın yapılmaması, üniversitedeki felsefe bölümlerindeki çeşitli sorunlar, felsefe akademisyenlerinin kaynak sorunları, akademisyen-öğrenci arasında diyalog sıkıntısı vb. gibi. Bu sorunların dışında, belki de en yakıcı sorun olarak görebileceğimiz bir sorun daha var: **Felsefe bölümü mezunlarının felsefe öğretilerini olarak atanmasında yaşanan ciddi sıkıntı**. Kanımızca bu sorun, yukarıda saydığımız tüm sorunlar açısından belirleyici bir nitelik taşıyor.

1990'lı yılların ortalarından itibaren, diğer pek çok bölümden mezun olanlar için geçerli olduğu gibi felsefe bölümü mezunları için de talihsiz denebilecek ve sonuçları genel olarak felsefenin ülkemizdeki gelişimini de köstekleyen son derece önemli bir sorun ortaya çıktı: Felsefe bölümlerinden mezun olanlar için hem pedagojik formasyon eğitimi alma şartı konu hem de felsefe öğretilerini olarak atanacak kadro kontenjanı ciddi bir biçimde düşürüldü. Bunu, daha sonra sınav yoluyla atanma koşulu izledi. Artık felsefe bölümü mezunları felsefe eğitimine ek olarak bir buçuk yıl süren bir formasyon eğitimi alma ve KPSS'den yüksek bir puan (ortalama olarak, 85 puan) alma koşuluyla atanır oldular. Bu durumun gerek öğrenciler üzerindeki gerekse de genel olarak felsefenin gelişimindeki olumsuz sonuçları aşikârdır.

İçinde yaşadığımız toplum biçiminde başarının ölçütü meslek sahibi olmak ya da para kazanmak olarak görüldüğünden tüm bilimlerin atası ve Aristoteles'in deyişimiyle “en yüksek insan etkinliği” olan *Felsefe*, genel olarak gereksiz bir bölüm olarak görülmeye başlandı. Bunun dolaysız bir sonucu olarak da felsefe bölümlerini bilinçli bir şekilde tercih eden öğrenci sayısında ciddi bir

biçimde düşünüş oldu ve felsefe bölümlerini genelde yanlışlıkla ya da 'boşta kalma kaygısı' nedeniyle tercih eden öğrenciler doldurdu.

Felsefe bölümlerine girmeyi bir şekilde başarmış olan öğrencilerden çoğu, eğitimleri boyunca birçok öğretim üyesinin de şikâyet ettiği gibi felsefeye karşı ilgisiz bir yönelime girdiler, zira bitirdiklerinde 'ne' olacaklarını bilmedikleri bir bölümde eğitim alıyorlardı. Geleceklerine karşı duyumsadıkları belirsizliğin, eğitimlerine, felsefeye canla başla yönelmelerini engellemesi de bizim gibi bir ülkede doğaldı.

Felsefeye karşı bu genel ilgisizlik ayrıca felsefenin genel olarak ülkemizdeki gelişiminde de büyük bir engeldir. Felsefe öğrencisinin, felsefe öğretmenin, felsefe akademisyeninin bütün bu koşullar karşısında işine yönelik üretken bir tavır sergilemesi, her ne kadar bunu yapabilen birçok değerli felsefeci bulunsa da, daha baştan gölgelenmektedir.

Bu ve daha başka birçok önemli nedenlerle, öğrencilerimize sahip çıkılması, felsefe akademisyenlerinin eğitim sürecinde sonuçlarını doğrudan yaşadıkları öğrencilerinin sorunlarına ilgi göstermesi, dahası öğrenci-akademisyen diyalogunu geliştirerek felsefecilerin kendi sorunlarını çözebilmek için pratik adımlar atılması gerektiğini düşünüyoruz. Çünkü felsefe öğrencilerinin sorunlarını felsefenin sorunu olarak görmek ve bu sorunları çözme yolunda adım atmak, felsefenin ülkemizdeki geleceğine sahip çıkmak anlamına gelecektir.

Felsefecilerin dünyayı değiştirmeleri gerekip gerekmediği ya da bunu yapabilecek yetenekte olup olmadıkları ayrı bir tartışma konusu, ama uğruna uykusuz kaldıkları, gözlerini bozdukları, saçlarını ağarttıkları, belki de dünyanın hazlarından daha az faydalandıkları felsefenin kendisinin sorunlarını çözmeye yönelik bir uğraş ya da bu yöndeki olumsuzlukları değiştirme yönündeki girişim kesinlikle onların işi...

Felsefe mezunlarının sorunlarına dikkat çekmek ve sorunları çözebilme yolunda bir adım atmak üzere öncelikle felsefe hocalarımızın görüşlerine başvurmak istedik. Bu amaçla, Türkiye'deki tüm felsefe bölüm başkanlarından bize bu konudaki görüşlerini bildirmelerini rica ettik. Sayın hocalarımız Prof. Dr. Ahmet İnam, Prof. Dr. Betül Çotuksöken, Prof. Dr. A. Kadir Çüçen, Prof. Dr. Varol Akman, Prof. Dr. Ali Osman Gündoğan, Prof. Dr. Şafak Ural, Prof. Dr. Kazım Sarıkavak, Prof. Dr. İbrahim Arslanoğlu ve Yrd. Doç. Dr. Metin Bal bizi kırmayarak düşüncelerini bizimle paylaştı. Onlara çok teşekkür ediyoruz.

* Arş. Gör., ODTÜ, Felsefe Bölümü.

Felsefe Mezunlarının Sorunları: Prof. Dr. Ahmet İnam'la Söyleşi

Söyleşi: Halil Turan

Felsefe Yazın: *Türkiye'de felsefe eğitiminin gelişimini genel olarak nasıl görüyorsunuz?*

Ahmet İnam: Bu soruya eğitimin aşamalarını göz önüne alarak cevap vermek gerekir. Felsefe eğitimi aile içinde başlıyor, belki de anaokulu öncesinde, yani insanın kendi dilini ve kültürünü öğrenmeye başladığı zaman başlayan bir şeydir. Çünkü felsefe dünyaya yönelen bir tavırsa, bir tavırla başlayan bir eğitimidir. Türkiye'de büyük ölçüde yaşam biçimine baktığımızda yaşam biçiminin çoğunlukla buna uygun olmadığını söyleyebiliriz. Sonradan eklemelerle olmuyor, yani diyelim ki bir insan resmi olarak felsefe dersi almadan ya da felsefe bölümlerinde okumadan önce aile içinde bir tavır ve bakış tarzını edinememişse üzerine ne kadar eklersen ekle olmuyor.

Felsefe Yazın: *Hocam, biliyorsunuz ortaöğretimde "Düşünme Eğitimi" adında bir ders var, felsefe dersine kavramsal bir ön hazırlığı amaçlıyor. Bu derse felsefe öğretmenlerinin yerine, öğretmen açığı olan çoğu yerde başka derslerin öğretmenleri giriyor. Bu dersin gerektiği gibi yapılabilmesi ve halkın felsefe ile tanıştırılması için devlete düşen ödevler olsa gerek.*

Ahmet İnam: Tabii. Elbette. Devletin bu konuda kesinlikle katkısı olması lazım. Aile içinde zaten ona uygun yetiştirilmiyor, ama okul ortamına geldiği zaman okulda bu eksikliği kapatma, bu özrü büyük ölçüde giderme olanağı var. Fakat eğer bu dersler uygun bir eğitim ortamı içerisindeyse... Eğer düşünme eğitimi adıyla verilen dersler birtakım ideolojik dayatmalardan ibaret olacaksa, zaten medya bunu yaptığı için, çevre, arkadaş çevresi, yaşam ortamı bunu hazırladığı için, çok da faydalı olmaz. Çünkü felsefe eğitiminde en önemli olan şeyler galiba iklim ve ortam. Düşüncenin nasıl bir şey olduğunu anlamak için düşünen insanlar ve örnekler görmek lazım. O da kitaplarla olmaz.

Felsefe Yazın: *O halde, öğrenciler profesyonel felsefecilerle tanışmalı mıdır?*

Ahmet İnam: Elbette. Ama profesyonel felsefeci hakikaten düşünebiliyorsa tabii. Bir de o var. Çünkü felsefe bölümünden diploma almış olmak yetmiyor. Bütün problem burada. Felsefe eğitimini verecek öğretmenlerin eğitimi de çok önemli. Üniversitedeki hoca-

ların eğitimi de. Yıllardan beri bizim bu topraklardaki yaşam biçimimiz de insanı buna sürüklediği için, birtakım aktarmacılıkları felsefe olarak anlıyoruz. Düşünmek ayrı bir çaba, ayrı bir serüven galiba. Bunun örneklerini vermek lazım. Bir öğretmen kendisi bu işi başaramayabilir. Mesela çok iyi bir ressam olmayabilir bir resim öğretmeni, ama resmin nasıl yapılabileceği konusunda bir fikri vardır, iyi ressamların hayatlarını anlatabilir, nasıl resim yaptıklarını anlatarak gençleri resme teşvik edebilir. Felsefede de buna benzer şeyler yapılabilir.

Felsefe Yazın: *İkinci sorumuz da bu konuya bağlı: Felsefe öğrencilerinin mezun olduktan sonra yaşadıkları iş bulma sıkıntılarını biliyorsunuz. Bu durumun Türkiye'de felsefenin gelişimine olumsuz etkileri olduğunu söylüyor. Sizin görüşünüz nedir?*

Ahmet İnam: Ben de böyle düşünüyorum. Çünkü iş problemini, geçim problemini çözemeyen bir beynin düşünme olanağı da yok. Bunun için bence devletin yapabileceği şeyler var.

Felsefe Yazın: *Devlet felsefe öğretmeni istihdamını artırmalı mı?*

Ahmet İnam: Tabii, istihdamı artırabilir. Ayrıca, felsefe öğretmenleri birçok alanda da ders verebilir, rehber öğretmen olabilirler, birçok farklı etkinliğe katkıda bulunabilirler. Çünkü felsefe eğitiminin içinde yararlanılabilecek birçok özellik var.

Felsefe Yazın: *O halde şunu söyleyebilir miyiz: Her okula bir felsefe öğretmeni şart?*

Ahmet İnam: En az bir! Yani nasıl her odaya bir kapı, bir pencere nasıl lazımsa, bence kesinlikle her okula bir felsefe öğretmeni lazımdır. Ama tabii bizim de mahcup olmamak için iyi felsefeciler yetiştirmemiz lazım.

Felsefe Yazın: *Öğretimde başarı öğrencilerin durumu özel koşullarına da bağlı görünüyor. Mezun olunca iş bulma sıkıntısı çekeceğini düşünen felsefe öğrencilerinin bu kaygılarını eğitimlerini olumsuz etkiliyor mu?*

Ahmet İnam: Kesinlikle olumsuz etkiliyor benim gördüğüm kadarıyla. Mesela bizimki gibi üniversiteler-

de yandal [kayıtlı olduğundan farklı bir dalda diploma] çalışması yapabilenler yapıyor ve kendilerini farklı bir işe hazırlıyorlar. İşte, otelede çalışabilirim, turizmde çalışabilirim, reklamcılıkta çalışabilirim veya babamın iş yerinde çalışabilirim diyor.

Felsefe Yazın: *O halde, felsefecilerin bilgi birikimleri boşa gidiyor.*

Ahmet İnam: Kesinlikle. Kendisini bir felsefeci olmaya hazırlamadığı için felsefeci olarak gelişimi de yarı alıyor büyük ölçüde.

Felsefe Yazın: *Genel olarak Fen-Edebiyat fakültesi mezunlarının tümünün karşılaştığı bu sorunların önüne geçebilmek için ne yapılmalı?*

Ahmet İnam: Eskisine dönebiliriz. Sanıyorum ki yine bizim üniversitenin bir marifetidir bu maalesef. Bizim üniversitemizin eğitimcileri bir ara YÖK'te egemendi ve onların icadıdır bu. Öğretmen olmak için ayrıca eğitim almak zorunluluğu gibi, eğitimcilere iş alanı açmaya çalıştılar. Yanlıştı. Fen-Edebiyat fakültesi içerisinde öğrenciler pedagojik formasyon kazanabilirler. Ben zaten oldum olası pedagojik formasyon gibi bir şeye de inanmam. Sebebi de çok somut bir şey: Pedagojik formasyon veren insanların doğru dürüst pedagojik formasyonu yoktur. Tahta nasıl kullanılır diye anlatır, kendisi kullanamaz. Dersin nasıl anlatılacağını anlatır, anlattığından bir şey anlaşılır. Kasıntı, tuhaf, ezberci, papağan adamlar eğitimci olmuşlar. Gerçi bu laflarıma kızacaklar ama söyleyeyim yahu!

Felsefe Yazın: *Günümüzde felsefeyle uğraşanlar Eski-Yunanlılarla karşılaştırıldıklarında garip bir çelişki varmış gibi görünüyor. Orada felsefe bir boş zaman etkinliğiydi, hâlbuki şimdiki felsefeciler, felsefe mezunları ciddi yaşamsal, maddi sorunların içine gömülmüş bulunuyorlar. Bu onların üretimini ciddi ölçüde etkileyecektir herhalde?*

Ahmet İnam: Felsefede, bugün bütün dünya için söyleyebiliriz, yaygın bir yabancı deyimle bir stagnasyon var, bir durgunluk var ve büyük çapta filozoflar herhalde şu anda pek gözükmüyor etrafta. Yavaş yavaş, belki yirmi otuz sene sonra çıkacak olabilir ama. İnsanların bu yaşam biçimi içinde, hele bizim gibi toplumlarda geçim kaygısı içinde düşünememe olanağı yok.

Felsefe Yazın: *Aristoteles de böyle düşünür, değil mi?*

Ahmet İnam: Evet, kesinlikle. Nermi Uygur Hoca hep şunu söylerdi derslerinde: “Felsefe bir keyif işidir.” Yani o keyfe sahip değilseniz düşünme olanağınız yok. O keyif için de altyapı lazım, yani adamın geçim sıkıntısı, aileye bakma kaygısı olmaması lazım en azından. Psikolojik sorunları falan olabilir, ama geçim sorunu çok ağır bir sorun.

Felsefe Yazın: *Son yıllarda ülkemizde birçok felsefe bölümü açıldı, çok sayıda mezun veriyorlar. Bu kadar çok bölüm açılmasının olumlu bir gelişme olduğunu düşünüyor musunuz?*

Ahmet İnam: Hem evet, hem hayır. Bir açıdan bu niceliğin artması belki içlerinden yüksek nitelikli insanları bulmada bir imkân sağlayabilir. Ama bir açıdan da maalesef birçok felsefecinin aldığı eğitimin düzeyinin büyük olasılıkla düşük olabileceğinden de kaygılanıyorum. Kendine felsefeci diyen, fakat sıradan insanlar gibi düşünen ve yaşayan örnekler görüldüğü zaman bu felsefe adına kötü bir leke de olabilir. Demek ki felsefe hiçbir işe yaramıyor, felsefeci dediğiniz adamlar da bunlardır denebilir. Belki bu şikâyetleri sen de duymuşundur, Türkiye'de felsefeciler için hiçbir işe yaramadığı söylenir. İşte bugün açılımdan söz ediliyor, Türkiye'nin bir sürü probleminden söz ediliyor, fakat felsefeciler hiç konuşmuyorlar. Bir felsefecinin olup biten konusunda hiç mi fikri yoktur yahu? Hiç ses çıkarmayacak mıdır veya çıkardığı ses kimsenin anlamadığı sesler mi olacak? Yani büyük terminolojiyle konuşup sonra ne dediği anlaşılmayacak?

Yaşadığımız hayattan da biz sorumluyuz. Madem giderrek sayıları bu kadar artıyor, hiç değilse medyaya girsinler. Ne bileyim işte, televizyonlara gazetelelere girip, eğer doğru dürüst bir felsefe eğitim almışlarsa, o farklılığı gösterebilirler ne iyi olur! O açıdan niceliğin her zaman büyük bir zarar vermeyeceğini düşünüyorum, ama yine de bu seviyesiz bir nicel artış ise zararı olur diye düşünüyorum.

Felsefe Yazın: *Hocam, sorularımıza yanıt verdiğiniz için teşekkür ederiz.*

Felsefe bölümlerini bitirenlerin durumu “Felsefe Grubu Öğretmenliği” ölçeğinde ele alınabileceği gibi, daha geniş ölçekte de ele alınabilir.

Konuya ilişkin olarak son yıllarda birçok çalışmanın yapıldığı bilinmekte, ancak çeşitli düzeylerdeki karar vericilerin söz konusu çalışmalara ne ölçüde önem verdiği bilinmemektedir!¹

2006 yılından beri düzenli olarak “Fen-Edebiyat Fakültesi Dekanları Toplantısı”² yapılmakta, bu toplantılarda Fen-Edebiyat Fakültesi vb. adlarla örgütlenen bu fakültelerin mezunlarının işlendirilmesi (istihdamı) konusunda birçok karar alınmakta, ancak bu kararlar hiçbir şekilde uygulamaya konul(a)mamaktadır. Kimse kimseyi anlamak, konuya/konulara daha geniş bir görüşten (perspektiften) bakmak istememektedir.

Durup düşünelim: Felsefe Bölümü mezunları ne yapar, ne yapabilir, kendini nasıl daha iyi hale getirebilir, Felsefe Bölümü mezunları felsefe tarihini her anlamda “daha iyi bir okumayla”³, kendi “öz alanını işgal edenlere”⁴ karşılık ne yapıyor? Felsefe Bölümü mezunlarının önündeki tek iş seçeneği felsefe öğretmenliği midir? Şimdilik burada duralım ve başka seçenekler olduğunu da şu an için bir yana bırakalım ve tek seçenek sanki “Felsefe Grubu Öğretmenliği”ymiş gibi düşünelim.

Araştırmalar bize şunu gösteriyor: Felsefe öğretmenlerinin büyük bir bölümü Sosyoloji Bölümlerinden mezun, üstelik yapılanışında Felsefe ve/veya Psikoloji Bölümü olmayan üniversitelerden! Yükseköğretim Kurulunun sayfalarından⁵ bu durumu saptamak mümkün. Kim veriyor bu gençlere öyleyse felsefe ve psikoloji derslerini? Üstelik yeri gelmişken dile getirmek istiyorum: Felsefe Grubu Öğretmeni olmak için her bir alandan 16 kredi saatlik ders yükü yetmez; iki yandal yapmış olmak gerekir karşılıklı olarak; bu sözüm de Milli Eğitim Bakanlığı yetkililerine.

Göndermeleri, moda deyimle “açılımları”, “çağrışım noktaları” çok geniş olan bu yazıyı şöyle sürdürmek istiyorum: Felsefe Grubu Öğretmenliği⁶ ve elbette tüm öğretmenlik alanları için alan bilgisine ilişkin yeni bir “yeterlilikler çerçevesi”⁷ oluşturulmalı. Şu sırada Türkiye Yükseköğretim Ulusal Yeterlilikler Çerçevesi’nin

(TYUYÇ)⁸ yayımlandığını biliyoruz. Bu çerçevenin “Felsefe Grubu Öğretmenliği” için uyarlaması yapılabilir, yapılmalıdır da, “alan” ya da Bologna Süreci diliyle “sektörel” ölçekte. Konuyla ilgili olarak, YÖK-MEB işbirliği şarttır. Sivil Toplum Kuruluşu (STK) olarak, başta en deneyimli olması bakımından, Türkiye Felsefe Kurumu olmak üzere, Türk Felsefe Derneği, Felsefeciler Derneği, psikoloji (örneğin, Türk Psikologlar Derneği) ve sosyoloji (örneğin, Sosyoloji Derneği) dernekleri de öğretim bağlamında yapılan çalışmalara mutlaka katılmalıdır.

2004 yılında benzer bir çalışmayı Türkiye Felsefe Kurumu yaptı. Son yıllarda Felsefeciler Derneği benzer çalışmaları ayrıntılı olarak sürdürüyor; bu gelişmeler son derece sevindirici. 2004’te yapılan çalışmadan bir bakıma sonuç da alındı; ilköğretim okullarının ikinci basamağına, 6.-8. sınıflara “Düşünme Eğitimi” dersi konuldu; ama proje bir bakıma ölü doğdu. Çünkü bu ders seçmeli olarak tasarlandı. Böyle bir dersin farkında olmayan öğretmen ve okul yöneticisi olduğunu söylersem ne dersiniz acaba?¹⁰

Felsefe Grubu Öğretmenleri bu bağlamda gerçek bir gereksinimi karşılayabilirler; onlara, ama özellikle iyi yetişmiş olanlarına gerçekten çok ihtiyacımız var. Düşünme Eğitimi dersi tüm okullarda zorunlu olmalı; tüm okul çocukları, özenli-yaratıcı-eleştirel düşünme becerileri açısından Felsefe Grubu Öğretmenlerince eğitilmelidirler.¹¹ Ancak, gerçekçi bir tutumla, mevcut öğretmenler elbette istekli olanlar bu bağlamda yeterlilik kazanmalı; aday öğretmenler de konuya ilişkin olarak bilgilenmeli; başka bir deyişle, üniversitelerdeki ders planları ya da programları bu açıdan gözden geçirilmeli.

Sonuçta, İoanna Kuçuradi’nin de bir röportajında dediği gibi, bundan on beş ya da yirmi yıl sonra, Türkiye bambaşka bir Türkiye olacaktır. Ülkemiz böyle bir eğitim sürecini yaşamayla birlikte; özenli-yaratıcı-eleştirel düşünme becerileriyle özne ve yurttaş olduğunu gerçekten hisseden gençlerle dolu bir Türkiye olacaktır. Hepimiz bu konuları içtenlikle düşünmeliyiz; insan-dünya-bilgi ilişkilerini yine bilgiye dayalı olarak ele almalıyız; ayrıca, Felsefe Bölümü mezunlarının sorunlarını sadece öğretmen olmada görmemeliyiz. Sorun, Fen-Edebiyat Fakültelerinin yapısal sorunlarıdır aynı zamanda. Bu da elbette başka bir soruşturmanın konusu.

*Prof. Dr. Betül Çotuksöken, Maltepe Üniversitesi Fen-Edebiyat

Fakültesi Felsefe Bölümü Başkanı, Türkiye Felsefe Kurumu Başkan Yardımcısı, Uluslararası Felsefe Kuruluşları Federasyonu (FISP) Başkan Yardımcısı, betulc@maltepe.edu.tr

¹Bu durum belki de en yetkin biçimde felsefe etkinliğinin mercek altına aldığı “insan-dünya-bilgi” ilişkilerindeki iletişimsizliği en iyi biçimde göstermektedir. Daha bu noktadan, felsefe etkinliğinin düşünene kazandırdığı bütüncül, her şeyi neredeyse dikkate alan bakışın eksikliği görülmektedir. Ancak, karar vericiler ve hatta tüm özneler böyle bir bakış tarzına sahip olsaydı, bu türden sorunlarımız olmayacağı gibi, şimdi de böyle bir yazı yazma gereksinimimiz ortaya çıkmazdı.

²Erciyes Üniversitesi 2006, Zonguldak Karaelmas Üniversitesi 2007, Balıkesir Üniversitesi 2008, Kocaeli Üniversitesi 2009. Sonuncusu hariç, ilk üç toplantıya, Maltepe Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Dekanı olarak katıldım ve her üçünde de ilk toplantı sırasında kurulan Eğitim Komisyonuna Başkanlık yaptım. Diğer komisyonlarla birlikte sayfalar dolusu raporlar hazırladık. Bu toplantılara Yükseköğretim Kurulu da çok sıcak bakmakta. Ama “sonuç nedir?” diye soracak olursak. Pek de bir sonucun alınmadığını, karar vericilerin konuya ilişkin çalışma raporlarına hiç iltifat etmediğini itiraf etmek gerekiyor; konu, toplantılardan dönüp gelindiğinde bile, yeteri kadar tartışılmıyor.

³Elbette en geniş anlamda ve özellikle kışkırtıcı olmak için kullanıyorum bu deyim.

⁴Kışkırtıcılığım sürüyor: Kimleri mi işaret ediyorum? Tüm Akademik Rehberleri, bir kısım Psikolojik Danışman ve Rehberleri, Varoluşçu vb. psikologları, filozofluğa öykünen “masabaşı sosyologları”nı, her şeyden anladığı iddiasında olan ve “düşünürlüğe” özenen “doctor universalis” duruşundaki gazetecileri, “reyting” odaklı televizyoncuları, “Mentörler”i, moda adıyla “Yaşam Koç-

ları”nı. “Öz” terimini kullanmak istemediğimi birçok kişi bilir; ama buraya gerçekten o yaklaşıyor! Maltepe Üniversitesi Felsefe Bölümünün ders planına (ders programı) “Felsefi Danışmanlık” dersi boşuna konmadı! Amaç, öğrencinin felsefenin yapısını ve işlevlerini daha iyi anlamasını sağlamaktır. Bu anlayış, mezunların daha geniş bir yelpazede işlendirilmesini sağlayacaktı. Ama elbette, kişisel başarı, mezuniyetten sonra her şeyin önüne geçiyor. Mezun kişinin, diplomasını nasıl değerlendireceği, elbette onun bir bakıma kişisel başarısına kalmıştır.

⁵Bkz. www.yok.gov.tr

⁶Eğitim Fakültelerinden mezun olanlar var ve öncelikli olarak pratikte onların atamaları yapılıyor. Ancak o bölümlerdeki alan mensupları da “felsefe eğitimi”ne ve “felsefe eğitimi araştırmacılığı”na değil, “felsefe araştırmacılığı”na yöneliyorlar. Bu durumu saptamak için birkaç örnek dışında, onların yaptıkları çalışmalara bakmak yeterli.

⁷Bologna Sürecinin bir terimi/kavramı olarak “qualifications framework”

⁸Bkz. http://www.yok.gov.tr/content/view/658/lang,tr_TR/

⁹Türkiye Felsefe Kurumu olarak bu dersin adının “Çocuklar İçin Felsefe” olması gerektiğini düşünüyorduk.

¹⁰Konuya ilişkin en kapsamlı çalışmalar Maltepe Üniversitesi Felsefe Bölümünde yapılıyor. “Çocuklar İçin Felsefe” adlı ders lisans ve lisansüstü düzeyde verildiği gibi, Bölümün öğrencileri, Maltepe İlçesindeki İlköğretim Okullarında, İstanbul Marmara Eğitim Vakfının (İMEV) kolaylaştırıcılığında ve “Bitirme Projesi” dersinin kapsamında “Düşünme Eğitimi” dersi veriyorlar. Sabancı Üniversitesinin yönlendirdiği Eğitim Reformu Girişiminde de (ERG) konu kapsamlı olarak ele alınıyor.

¹¹Bu konuda 2006 yılında Bakanlıkça alınmış bir karar da var.

Felsefe lisans öğretiminin çok sayıda sorunu olmasına karşın ben birkaç sorun üzerine dikkat çekmenin yanı sıra çözüm önerisi de sunmak istiyorum;

1. Ülkemizdeki felsefe bölümleri lisans programlarında ortak bir ders planı oluşturmadıkları için her bölüm farklı kredi ve içeriğe sahiptir. Bu durum felsefe lisans programlarında olması gereken en asgari standartların bile yakalanmasını zorlaştırmaktadır. Ayrıca batı felsefesi ağırlıklı felsefe lisans programları, kuramsal düzeydeki anlatımlardan dolayı öğrenciyi yaşamdan ve toplumdaki koparmaktadır. Felsefe öğrencisi, ne bireysel ne de toplumsal varlık alanlarındaki problemleri görme ve çözme olanağına sahip olmaktadır. Felsefe öğretiminin amacı olan, dünya problemleri karşısında değerlendirme yapabilme bilinci oluşturma gerçekleşmemektedir.

2. Öğretim üye ve elemanları arasında uzmanlaşmanın çoğalması ve uzmanlık alanı kapsamında derslere girilmesi çağdaş eğitimin temel özelliğidir. Felsefe lisans ders programları büyük ölçüde felsefe tarihi ve problem derslerinden oluşan iki grup altında verilmektedir.

Çoğu bölümde hem felsefe tarihi dersleri hem de problem dersleri o alanda uzmanlığını almayan öğretim üye ve elemanları tarafından verilmektedir. Bu durum felsefe öğretiminin kalitesi azaltmaktadır.

3. Felsefe öğretimi, çağdaş öğretimin en etkin öğretim yöntemlerinden biri sayılan öğrenci merkezli öğretim ile yapılması gerekmektedir. Fakat çoğu bölümde bu yöntem yerine öğretmen merkezli felsefe öğretimi yapılmaya devam etmektedir. Bu ise ezberci felsefe tarihi bilgisine dönüşmektedir.

4. Felsefe öğretiminde 2. el kaynakların ya da genel felsefe tarihi kitaplarının kullanılması felsefe öğretimin diğer bir eksikliğidir. Felsefe öğrencisi filozofların orijinal çalışmalarıyla tanışmadan bölüm derslerini verilememekte ve mezun olabilmektedir.

5. Felsefe bölümlerinin birbirleriyle olan ilişkilerinin zayıf olması da felsefe öğretiminin diğer bir zayıf nok-

Uludağ Üniversitesi
Felsefe Bölümü Başkanı

A. Kadir Çüçen
Prof. Dr.

tasıdır. Bilgi ve düşüncenin değişimi ile felsefe öğretimdeki farklılığı ve çeşitliliği geliştirecektir. Diyalog, felsefenin özü gereğidir. Kendi içlerine kapanan felsefe bölümleri gittikçe artmaktadır. Çözüm bilginin ve düşüncelerin değişimindedir. Farabi değişim programıyla henüz tanışan üniversiteler, öncelikle felsefe alanında bunu uygulamaları gerekmektedir. Felsefe ala-

nında kongre, konferans ve seminerlerin çoğaltılması gerekmektedir.

6. Felsefi içerikli dergi sayısının azlığının yanı sıra var olanların satılması, dağıtılması ve okunmasında büyük problemler yaşanmaktadır. Süreli yayınların desteklenmesi ve okunmasının sağlanması için her felsefeciyeye görev düşmektedir.

Varol Akman
Prof. Dr.

Bilkent Üniversitesi
Felsefe Bölümü Başkanı

2003 yılından beri analitik felsefe eğitimi vermekte olan bölümümüzden şu ana dek 18 öğrencimiz mezun oldu. Kabaca bir hesaplama, bunların %75'inin akademik bir gelecek seçerek yurtiçinde veya yurtdışında felsefe ya da felsefeye ilişkin dallarda mastır/doktora yaptığını görüyoruz. Geriye kalanlar ise finans, reklam, medya, vb. alanlarında serbest çalışmayı seçmiştir. Bu tesbitler ışığında, aşağıda söyleyeceklerim Bilkent mezunlarının sorunlarını pek yansıtmamaktadır. Ancak ülkemizde birçok felsefe bölümü bulunduğunu anımsarsak mezunların genel sorunlarını şöyle özetleyebilirim.

Mezunlar adeta felsefe okuduklarını söylemeye utanır hale gelmiştir. Fikirsizliğe inanmayan toplum nezdinde olumlu bir imaja sahip değildir, çünkü Büyük Atatürk'ün ölümü ve yakın arkadaşlarının siyaset sahnesinden çekilmesinden sonra ülkemizi yönetenlerin çoğunluğu bilimi, mantığı ve eleştirel düşüncüyü kendilerine rehber almaktan vazgeçmişlerdir.¹² Daha da vahim olmak üzere, ırkçılar, gericiler, din simsarları halk nezdinde itibar görebilmiş ve oy alabilmişlerdir. Bu ülkemizin büyük bir şanssızlığıdır. Türkiye'nin idaresinde söz sahibi olacak genç nesillerin bu durumu mutlak surette değiştirmeleri gerekmektedir.

Mezunların kanımca en önemli sorunu iş bulamamaları değil aldıkları eğitimin kalitesizliğidir. Felsefe okumuş kişilerin ABD, İngiltere, Fransa, Almanya, İtalya gibi gelişmiş ülkelerde ciddiye alındıkları ve saygı gördükleri, önemli devlet memuriyetlerine gelebildikleri bilinmektedir. Öte yandan bu ülkelerde dahi felsefe mezunlarının istihdamında sorunlar olabilmektedir. Bence meselenin kalbi şuradadır: Ülkemiz üniversitelerinin birçoğu çağdaş eğitim kurumları olmaktan uzaktır. Buralarda 'eğitilen' öğrencilerden çok fazla şey beklememek gerekir. Öğretim üyeleri mesleklerini ciddiyetle yapmaktan uzak, gündelik maddi sorunlarla boğuşan, koltuk kavgası yapan kişiler haline getirilmiş-

tir. Kütüphane ve konferans olanakları kısıtlıdır. Hızlı erişimin olduğu durumlarda bile İnternet'teki içeriği anlayacak ve takdir edecek yabancı dil bilgisinin yerinde yeller esmektedir. Öğretim üyeliğini bir şeyler 'yapmak' değil de bir şeyler 'olmak' (doçent, profesör, dekan, vb.) gibi akıl almaz bir aymazlığa indirgeyen gerici zihniyet hemen her yerde söz sahibidir. İntihalcilik diz boyudur. Öğrencilerin durumu daha parlak değildir. Liseden mezun olup üniversiteye adım attıklarında herhangi bir ciddi romanı, önemli makaleyi henüz okumamış, değerli bir sanat eserini veya klasik müzik parçasını takdir etmekten uzak gençlerin çoğunlukta olduğu bir kuşağa ülkemizin geleceğini emanet ediyoruz. 'Kafa patlatmak' (bir felsefecinin en önemli gündelik etkinliği) karmaşık problemleri çözmekte değil ucuz pop şarkılarında kullanılmaktadır. Kopya yaygındır. Çalışarak öğrenmek aptallık olarak görülmektedir. Bu ortamda, iyi niyetli ancak azınlıktaki öğretim üyeleri ve öğrenciler etkisiz ya da gölgede kalmaktadır. Kişilerin akıl ve becerilerine göre değil siyasi, dini, etnik, klüp bağlantılarına ve aidiyetlerine göre değerlendirildiği karanlık düzen düşünceye odaklanmış ve araştırmacı bakış tarzını hep yenilgiye uğratmaktadır.

Felsefe mezunlarının öğretmen olmaktaki ciddi sıkıntıları kanımca önemle ele alınması gereken bir konudur ancak şu unutulmamalıdır: Felsefe öğretmenleri bugün öğrencilerine gerçek felsefe –tüm pratik amaçlar için bunu 'analitik' felsefe diye tanımlayabiliriz– eğitimi verebilmekte midir? Okullarda okutulan eserler nelerdir? Yayınları –Hasan Ali Yücel'in altın döneminde olduğu gibi– en önemli yapıtları basmak varken niçin moda ve fasarya kitapları (çeviri olarak) basmaktadır? Mezunlar hangi mantıksal becerileri kazanmaktadır? Laf kalabalığı yapan ve başkalarının söylediklerini tekrarlayan, -izm'lerin peşine takılan, sahte güçlere inanan, batıl itikatları olan, sorunları irdelemeyi ve parçalarına bölüp çözümlenmeyi bilmeyen nesilleri kimler yetiştirmiştir? Felsefe ile ilahiyatın, felsefi akıl yürütme ile kaba siyasi ve ahlaki formüllerin sürekli karıştırılmasından kimler suçludur? Yakın geçmişte yayınlanan

Tanrı Yanılgısı (Richard Dawkins) tüm dünyada çağdaş felsefecilerin tartışma odağı olurken Türkiye'de niçin engellenmektedir? Okullarımızda evrim kuramının öğretilmesini sınırlamaya çalışanlar yok mudur? Bunlar devletin bilimsel ve teknik araştırma kurumlarının içine sızmamışlar mıdır?

İlköğretimden başlayarak (felsefe) eğitiminin temellerini hallaç pamuğu gibi atmalı, gerek öğretmenleri ve öğretim üyelerini, gerekse öğrencileri çağdaş düşünce-modern bilim ve sorgulayan akıl- ile tanıştıracak ve evlendirecek bir altüst oluşu gerçekleştirmeliyiz. Belki

Ülkemizde felsefe adına sevindirici gelişmelerin varlığı şüphesiz inkâr edilemez. Nitelikli felsefecilerin artışından tutunuz da gerek çeviri gerekse telif eserlerin ve felsefe ile ilgilenenlerin sayısındaki artış, açılan felsefe bölümlerinin düzenlediği etkinliklerin seviyesi, felsefe ile ilgili nitelikli dergilerin varlığı hep olumlu gelişmeler olarak görülmektedir. Ancak dosya konunuzun da işaret ettiği gibi felsefe eğitimi ile muhatap olanların karşılaştıkları çok önemli sorunların varlığı da açıkça ortadadır. Bunların başında elbette, felsefe mezunlarının akıbetlerinin belirsizliği gelmektedir. Bu, sadece felsefe mezunlarını değil, Fen-Edebiyat Fakültelerinin bütün öğrencilerini ilgilendiren bir sorundur. 1990'lı yıllarda, Dünya Bankası tarafından desteklenen ve Eğitim Fakültelerinin yeniden yapılandırılması kapsamında öğretmen yetiştirme projesi ile ilgili olarak alınan kararlar çerçevesinde, lisans mezunlarının tezsiz yüksek lisans adı altında 1.5 yıllık bir eğitim-öğretime daha tabi tutulması ve felsefe öğretmeni kontenjanlarının son derece sınırlı olarak belirlenmesi, felsefe öğrencilerinde ciddi motivasyon eksikliğine neden olmakta ve mezun olduktan sonra kendi alanının dışında bir alanda çalışmak zorunda kalacağı düşüncesi, öğrencileri felsefeden uzaklaştırmaktadır. Bu durum, felsefe ile ilişkiyi zayıflatan ve eğitim-öğretimin kalitesini de ciddi bir biçimde düşüren bir durumdur.

Felsefe bölümleri mezunları, felsefe grubu öğretmeni olarak atanmaktadırlar. Sosyoloji, psikoloji mezunları da felsefe grubu öğretmeni olarak atanma durumundadırlar. Aslında bu durum, bakanlığın felsefeye olan bakışını da önemli olarak belirlemektedir. !8 kredilik felsefe dersi alan bir sosyoloji veya psikoloji öğrencisi felsefe derslerine girebilmektedir. Aynı durum, felsefe öğrencileri için de geçerlidir. Oysa felsefe felsefedir, sosyoloji sosyolojidir, psikoloji de psikolojidir. Bakanlık nezdinde sosyoloji, psikoloji ve felsefe öğretmenliklerinin ayrılması için girişimde bulunulmalıdır. Fel-

de bugün ülkece yapmamız gereken yegâne 'açılım' budur.

¹²Atatürk'ün şu sözleri onun düşünsel dünyasının berraklığına ışık tutmaktadır: “Bütün ilerlemeler, insan fikrinin eseridir. Fikri harekete getirmek, birinci işimiz olmalıdır. Bir kere millet benliğine hâkim olsun ve düşünebilsin, yeter! Başlangıçta hatalı düşünse de, az zaman sonra bu hatayı düzeltebilir. Fikir bir kere faaliyete başladı mı, her şey yavaş yavaş düzene girer ve düzelir. Fikrin serbest hareketi ise, ancak bireyin düşündüğünü serbest olarak söylemek, yazmak ve verdiği karara göre her türlü girişimde bulunmak serbestisine sahip olmakla mümkündür.” (Kılıç Ali, *Atatürk'ün Hususiyetleri*, 1955, s. 64)

Muğla Üniversitesi
Felsefe Bölümü Başkanı

Ali Osman
Gündoğan
Prof. Dr.

sefe, sosyoloji ve psikoloji öğretmenlikleri olarak ayrı kadroların ihdas edilmesi, atanacak olan öğretmen sayısını da artıracaktır. Kanaatimce burada söz konusu ettiğim durum, felsefe bölümü mezunlarının atanması konusunda karşılaştıkları güçlüklerle bir nebze de olsa çözüm olarak düşünülebilir. Ayrıca bu biçimdeki bir felsefe öğretmenliği uygulaması, felsefeye olan olumsuz bakışı da önemli ölçüde değiştirecektir. Ayrıca bu önerinin gerçekleşmesi durumunda her bölüm (felsefe, sosyoloji, psikoloji) kendi müfredatlarını daha sağlıklı bir biçimde belirleyebilecektir. Zira felsefe bölümü mezunu bir öğrenci, 18 kredilik sosyoloji, 18 kredilik de psikoloji dersi alma zorunluluğundan dolayı seçmeli derslerini, öğretmenlik koşulunu gerçekleştirmek adına zorunlu olarak doldurmaktadırlar. Aynı durum sosyoloji ve psikoloji bölümlerinin öğrencileri için de geçerlidir.

Felsefe eğitimi ile ilgili asıl sorun, felsefe bölümlerine öğrenci alma yönteminde ve kontenjanların artırılmasında yatmaktadır. Felsefe bölümleri, mezun olduktan sonra boşta kalma kaygısı güden öğrencilere hitap eden bir bölüm olma mahiyetine sahip değildir. Felsefe bölümleri ve elbette felsefe eğitimi, kendi mahiyetlerinin dışında bir gerçeklik karşısında bulunmaktadırlar.

NOT: Sadece atanma ile ilgili sorunları ön plana çıkardığınız için felsefe eğitiminin diğer sorunları konusundaki düşüncelere yer vermedim.

Şafak Ural
Prof. Dr.

Istanbul Üniversitesi
Felsefe Bölümü Başkanı

Felsefe Bölümü öğrencilerinin mezuniyet sonrası karşılaştığı sorunlar, geniş bir açıdan bakıldığında, Sosyal Bilimler mezunu öğrencilerin sorunlarından kuşkusuz ayrı düşünülemez. Kısaca, Felsefe Bölümü öğrencilerinin mezuniyet sonrası sorunları, benzeri alanlardaki öğrencilerin mevcut sorunlarıyla elbette büyük benzerlikler taşımaktadır.

Fakat bunun dışında, özellikle bir felsefe bölümünü bitiren öğrencilerimizin “mezuniyet sonrası sorunlarından” söz etmek istersek, bu durumda sanıyorum ülkemizde felsefenin sahip olduğu durumu sorgulamamız gerekir.

Yani felsefe bölümü öğrencilerine özgü sorunlar, felsefenin ülkemizdeki konumu, toplumun felsefeye bakışı ve onu algılayışının bir devamı olarak düşünmek sanırım yerinde olacaktır. Bu durumu kısaca, felsefenin toplum içindeki işlevi olarak da nitelendirebiliriz.

Felsefenin tarih boyunca değişen koşullara bağlı olarak, toplum için yeni bir takım ihtiyaçlar tanımladığını; ayrıca toplumda teknolojik, sosyal, kültürel ve ekonomik değişime bağlı olarak ortaya çıkan sorunlarla baş edebilmek için de yine felsefenin araç olarak kullanıldığını biliyoruz.

Elbette felsefe tarih boyunca değişmeyen bazı özelliklere hep sahip olagelmıştır. Bunlardan söz etmiyorum. Burada söylemek istediğim, felsefenin dönem dönem din ile, savaşların getirdiği sorunlarla,

sanayileşmenin toplumda oluşturduğu değişimle ilgili olan yanındır. Yani değişen sosyal, kültürel, ekonomik, siyasi ve teknolojik koşullar, insanın kendisiyle ve toplumsal kurumlarla olan ilişkisini değiştirmiştir. Bunalım dönemleri, savaşlar, özgürlükler, yani ihtiyaçlar, beklentiler, ödevler, haklar, hep bu ilişkinin referans noktaları olmuştur. Felsefe tam da bu noktada yol gösteren, çözüm öneren veya sığınılan bir konumda bulunmuştur. Daha doğrusu felsefe, bu tip bir rol üstlenebileceğini ve bu gibi sorunlar karşısında önemli görevler başaracağını bilen toplumlar için çok önemli bir “kavram” konumundadır.

Bence felsefe mezunlarının sorunlarına bir de bu açıdan bakmak gerekir; ve bu açıdan bakıldığında büyük bir sorumluluk söz konusudur.

Felsefe Bölümü'nden mezun olan siz değerli meslektaşlarım, topluma felsefeyi en iyi şekilde anlatmak, birtakım sorunlara çözüm üretmek; daha yerinde bir deyişle, sorunların çözümünde felsefenin ne denli önemli bir yeri olduğunu göstermek durumundasınız. Bunun için almış olduğunuz eğitim ile yetinmeyip, kendinizi yetiştirmek zorundasınız. Ülkemizin, çeşitli sorunlarını doğrudan veya dolaylı bir şekilde ele alacak felsefi bakış açılarına ve özellikle sizler tarafından bu sorunların değerlendirilmesine ihtiyacı vardır.

Evet biliyorum, bir çoğunuz mezun olduktan sonra doğrudan konunuzla ilgisi olmayan çeşitli işler yapmak zorunda kalacaksınız. Ancak sorumluluğunuz, felsefenin bir ülkeye ne gibi olumlu katkı sağlayacağını bilincinde olmanızı ve bunları her koşul altında yerine getirmenizi gerektirmektedir.

Kazım Sarıkavak
Prof. Dr.

Gazi Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi
Felsefe Bölümü Başkanı

Felsefe bölümlerini tercih ederek Üniversitelere giren öğrencilerin en önemli sorunlarının başında bu öğrencilerin öncelikle felsefenin ne olduğuna ve felsefenin bir toplum için ne anlama geldiğine ilişkin herhangi bir ön bilgiye sahip olmamalarıdır.

İkinci önemli bir sorun da gerek felsefe bölümü ve gerekse diğer üniversite öğrencilerinin ortak sorunu

olan kitap okuma, araştırma yapma, kütüphaneye gitme alışkanlıklarının çok alt düzeyde olmasıdır.

Diğer taraftan belki de bu ilk iki problemde de daha önemli olan bir başka mesele de felsefe bölümüne gelen öğrencilere bazı felsefe bölümlerinde bölüm öğretim elemanlarının yeterince ciddi öğretici ve eğitici bir tarzda yaklaşmamaları/yaklaşamamalarıdır.

1. Felsefe öğretmeni olarak atanacak adaylardan pedagojik formasyon alma koşulunu negatif bir durum olarak değerlendiriyorsunuz. Bu düşünce doğru değildir. Çünkü gelişmiş ülkeler başta olmak üzere nerede ise bütün dünya ülkeleri, öğretmen adaylarını üç alanda yetiştirmeyi amaçlamaktadırlar. Bunlardan birincisi **alan bilgisi**, ikincisi **genel kültür**, üçüncüsü ise **eğitim formasyonudur**. Kaldı ki eğitim bilimlerinin temel bilimleri felsefe, sosyoloji ve psikoloji bilimleridir. Nitekim Ankara Üniversitesi D.T.C.F. Felsefe Bölümü'nde 1980lere kadar Felsefe Tarihi, Sistematik Felsefe, Bilim Tarihi, Sosyoloji ve Psikoloji kürsüleri yanında Pedagoji Kürsüsü de bulunmakta idi. Ben bu dönemde felsefe bölümünden mezun bir öğretim üyesiyim.

2. Felsefe öğretmeni olarak atanacak adaylara ayrılan kadro sayısının azaltılması doğru olmadığı gibi her üniversiteye felsefe bölümünün açılması da yanlış bir eğitim politikasıdır. Ayrıca kontenjanların her yıl artırılması da öğretmen adaylarının atanma olanaklarını her geçen gün azaltmaktadır.

3. Yine atama sayısının azalması ile felsefe bölümlerine gelen öğrenci kalitesi de hissedilir derecede düşmektedir. Felsefe öğretmeni atama sayısının azalmasında, Milli Eğitim Bakanlığının 2005 yılındaki Haftalık Ders Saatleri Çizelgesindeki değişiklik, ortaöğretim kurumlarında okutulan sosyoloji, psikoloji ve mantık dersle-

rinin alan seçmeli dersler arasından, seçmeli dersler içine alınması etkili olmuştur.

4. Öte yandan bugünkü Y.Ö.K. sistemi içinde genel anlayış, tamamen öğrenci boşta kalmasın, istemese de bir bölüme girsin, mantığıdır. Bu yüzden öğrenciler, üniversiteye giriş sınavlarından sonra puanlarına göre bölümleri işaretlemekte ve bilgisayar onları bir fakülte veya bölüme yerleştirmektedir. Oysa bana göre Türkiye'de kaliteli bir felsefe eğitimi yapabilmek için felsefe bölümlerinin sayıları ile birlikte öğrenci sayılarının da azaltılması gerekir. Ayrıca öğrenci, birinci basamak sınavında belli bir puanı aldıktan sonra yapılacak ikinci bir özel mülakatla kabul edilmelidir. Alınacak öğrencide aranılacak nitelikler ise şöyle sıralanabilir: En başta öğrencide Türkçe-matematik temeli olmalıdır. Ayrıca fen bilimleri, tarih, kültür alt yapısına sahip olmalı, hem dünya ülkeleri hem de ülkesi hakkında yeterli bilgilerle donanmış olmalıdır. Az sayıda öğrenci alınarak mezunlara istihdam garantisi sağlanmalıdır. Çünkü ülkemiz gelişmiş bir ülke olmadığı için mezun olan öğrenci, karın doyurma derdine düşerse nasıl felsefe yapabilecektir? Aksi halde bugün olduğu gibi bırakın felsefe yapmayı, gelecekte endişeli, çoğu mutsuz olan insanlar yetiştirmeyi sürdürürüz.

Ülkemizde “düşünme”yi öğretme adına toplam olarak 32 felsefe bölümü mevcuttur. 2009 yılı Öğrenci Seçme Sınavı'nda bu 32 bölümden 28'ine öğrenci alınmıştır. Her yıl ortalama 500 kişi felsefe bölümlerinden mezun olmaktadır. Mezun öğrencilerimizin büyük bir oranı öncelikle iş bulma konusunda sıkıntı çekmektedir. Diğer taraftan şans eseri iş bulanların büyük kısmı da buldukları işte ne yapacakları konusunda sıkıntı yaşamaktadır. Sorunun ilkinin nedeni ve çözümü politik ikincisinin ise pedagojiktir.

Mezun öğrencilerimizin sorunlarının en temel kaynağı eğitim sistemi ile iş dünyası arasında kapatılması zor bir uçurumun açılmış olmasıdır. Bunu başka bir deyişle eğitim sisteminin çökmüş durumda olması olarak tanımlayabiliriz. Eğitimin fiziki ve ekonomik şartlarının ülkemizde ne kadar yetersiz olduğunu hepimiz biliyoruz. Bununla birlikte Ortaöğretim ve Yükseköğretim

arasında, aynı zamanda lisans ve yüksek lisans eğitimi arasında nitelik ve nicelik bakımından fark edilebilir bir ayırım yapmak çok güçtür. Öğrencilerin büyük çoğunluğu kendi imkânlarına terk edilmiş durumdadırlar. Tüm bunların yanında Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerimizde yaşayan öğrencilerimizin sorunları ülkemizin batısında yer alan üniversitelerin öğrencilerine göre katlanmaktadır. Bu fiziki ve ekonomik sorunları çözmek çok uzun vadeli bir süreçtir. Bu sorunu şimdilik sadece hatırlatmakla yetiniyorum.

Öğrencilerin üniversitelerden mezun olup iş sahibi olmaları süreci, onların üniversiteye giriş süreçlerinden daha zahmetli bir hale gelmiştir. Artık “başarı ve yete-

nek tespiti için sınav” yerine “sınav için sınav”, ya da “gelir kaynağı olarak sınav” anlayışı yer etmiştir. Kamu kuruluşları ve özel kuruluşlar “eğitim”i elbirliğiyle finans sektörü haline getirerek çocuklarımızın ve gençlerimizin geleceklerini ve umutlarını yağmalamaktadır. İnsanlık hafızasının dilimizle buluşmasına hizmet etmesi gereken yayınevlerinin ve kitapçıların vitrin ve raflarını “sınavlara hazırlık testleri” doldurmaktadır. Sınav üstüne sınav anlayışıyla eğitim ve iş dünyası arasında kapatılmaz bir uçurum oluşturulmaktadır. Pedagojik Formasyon Eğitimi'nin mezuniyet sonrası verilmesi ve bazı üniversitelerde iki sene, bazılarında birbuçuk, bazılarında bir, bazılarında ise daha kısa bir zamanla sınırlandırılmasının öğrencinin bunun karşılığında ödediği para seviyesiyle belirlenir olması ve KPSS başarı belgesinin felsefe mesleğini icra etme kriterlerinden biri olarak değerlendirilmesi, tüm bunlar yetmiyormuş gibi ALES ile mesleğin icrası yönünde hiçbir kriter sağlayamayacak başka bir yaptırım uygulanması, mezun öğrencilerimizi yaşamdan bezdirmekte, umutlarını sömürmekte ve meslek hevesini öldürmektedir.

Ülkemizin ve geleceğimizin güvencesi olan gençlerimizin ve potansiyel meslektaşlarımızın yaşam damarlarının kesilmesine seyirci kalınmaktadır. Üstelik bu konuyla ilgili kurumların geliştirdikleri politikalar yalnızca bu durumun “sürdürülebilir” hale gelmesini amaçlamaktadır. Bu sorunun çözümü, bu sorunun nedeni gibi “politik”tir. Eğitim sisteminin “sınav için sınav” mantığıyla depolitize ettiği ülkemiz gençliği, felsefenin temel kavramı olan “düşünme” faaliyetinden uzaklaştırılmıştır. Sorgu ve sınav korkusu içinde, soru sorma özelliğini yitirmiş ve sorumluluktan kaçma becerileriyle donatılmış bir gençlik üretilmektedir. Diğer taraftan, dünyayla bağlantısı kesilen bu gençliğe, onları dünya vatandaşı yapmak için yoğun bir çalışma yürütüldüğü imajı verilmektedir. Biz felsefede buna “çelişki” ya da “aldatmaya dönük sofistiktir” diyoruz. Ülkemiz yaklaşık üç çeyrek asırdır Avrupa Birliği üyesi olma isteğiyle sözde Avrupalı olmanın amaçlandığı bir aldatmacayla oylanmaktadır. Ancak bir felsefeci için Avrupalı olmak Avrupa Birliği üyesi olmak anlamına gelmez. “Avrupa” dediğimiz şey tam da “felsefe”nin kendisidir ve “felsefe” “üyelik”le yapılacak bir şey değildir. Düşüncenin varlığına, korunması ve gelişmesine değer vermeyen bir yapı bizi Avrupalı yapamaz. Üstelik böyle bir tutum insanı “insanlık”tan uzaklaştırır. Bu anlayışa sahip kişiler sık sık hayasızca felsefenin “neden değerli” olduğu ya da “ne işe yaradığı” sorusunu soruyorlar. Sanki “felsefe” 2500 yıldır aynı zamanda bir meslek dalı olarak kabul görmemiş gibi. Sanırım biz

bunu kendi kendimize meslek yapmadık! Şu unutmamalıdır ki insanlık filozoflar yoluyla kendi düşüncesini üretti ve tam da politikacıların yapmakta çok başarılı oldukları gibi, aynı zamanda bu düşünceyi sattı da. Elbette, ilk bakışta, bir insana, o düşünüyor diye, bunun karşılığında bir şey vermek saçma görünüyor. Bununla birlikte, sadece “bir şey alınca” ya da “bir şey verince” “ikna” oluyoruz. “Düşünce alışverişi” dünyanın en kolay ve aynı zamanda en zor işidir. Bu nedenle en büyük aldanmaları ve en büyük öz-doyumları “düşünce” konusunda yaşıyoruz. Böyle olduğu için dünyayı değiştirme işine öncelikle düşüncemizde başlıyoruz. Felsefe mezunlarının politik kaynaklı sorunlarına ilk yaklaşımda öncelikle söyleyeceklerim bunlardır.

İkinci en büyük sorun ise pedagojik kaynaklıdır, başka bir deyişle lisans eğitimindeki mesleki donanım programının niteliğiyle ilgilidir. Lisans eğitimi bir mesleğin icrası için gerekli yetenekle donanma aşamasıdır. Hoca ve öğrencinin eşzamanlı ve karşılıklı etkinliğinde gerçekleşen bu süreç sonunda öğrencinin hocasıyla meslektaş olması amaçlanır. Ancak hocaların ve öğrencilerin büyük bir bölümü bu sürecin gerçekten de böyle olması gerektiğinin farkında değildiler. Ben bu durumun zorluk ve çarpıklıklardan söz etmek ve yakınmak yerine genel olarak bu sürecin felsefe bölümlerinde her iki taraf açısından hangi zorluklarla yürütüldüğünden söz edeceğim. Öncelikle meslek dalımızın politik iktidarlar tarafından tehdit edildiğinin farkında olmalıyız. Bu nedenle “düşünce hocalığı” demek olan felsefeciliğin, bir meslek anlamında, kâğıt üzerinde duran “yavan yazı” dışında gerçekte, nasıl edinilebileceğini düşünmek gerektiği kanısındayım. Bizler “bilerek” yaşamak istiyoruz, böylece “düşüncenin insan yaşamına kılavuzluğu” anlamına gelen “felsefe” bu belirlenimiyle insan doğasını tanımlıyor. Doğa olaylarını artık doğaüstü güçlerle değil fakat doğaüstü güçlerin de üstünde olan başka bir güç ile, yani olağanüstü “düşünce”yle açıklamaya çalışıyoruz. İşte bu “düşünce gücü” insanı “insan” yapan şeydir. Buna göre, düşünce üretemeyen ve olanaklı düşünce potansiyellerini besleyemeyen bir toplumun insanı “insan” değil başka tür bir varolma haline sürüklediğini görüyorum. Felsefenin ve onu icra edenlerin değersiz olduğu bir ortamda hâlâ değer bekliyor olmak kendi kendini kandırmak olacaktır. Madem düşünceye değer verilmiyor o halde biz hocalar ve öğrenciler olarak yaptığımız işe özen göstermeliyiz. Hem akademisyen, hem entelektüel hem de yazar olabilmenin güçlüğünü ülkemiz koşullarında gerçekleştirip sürdürmek bir mucizedir. Ülkemizde bu kadar sayıda felsefe bölümü olmasına rağmen, hemen hemen her bölümde hoca sayısı yetersizliği söz konu-

sudur. Dahası, felsefe hocaları olsa bile bunların bir kısmının felsefe anabilimdalına uygun nitelikleri taşıyıp taşımadığı konusunda sıkıntılı bir tartışma sürmektedir. Gerçekten de ülkemizde niteliklerine uygun şekilde yetişmiş felsefe hocası sayısı çok azdır. Bunun neden böyle olduğunun, burada sayılamayacak kadar çok nedeni ve kısa zamanda çözülemeyecek kadar çok sorunu vardır. Tüm bunlara rağmen felsefeyi kendi kavram içeriğine uygun olarak icra etmeyi gerçekleştiren akademisyen hocalarımızın emeklerini son derece değerli buluyorum. Biz akademisyenler olarak öğrencinin bölüme nasıl geldiği konusunda henüz bir şey yapmasak da nasıl çıkacağı konusunda tam bir yetkiye sahibiz. Bu yetkiye uygun ve layık nitelikler geliştirme duyarlılığına sahip olmalıyız. Bölüm hocalarının bütünlüklü ve nitelikli şekilde oluşturacakları çok yönlü bir lisans programıyla öğrencilerin çoğunun bölüme girdikleri gibi çıkmalarının önlenebileceğini düşünüyorum. Bu çaba öğrencilerimizin geleceğe bir nebze olsun daha iyi hazırlanmalarını sağlayacaktır. Felsefe hocalarının görevi kendi öğrencilerinin ilgisini “onların düşüncesi”ne çekmektir. Bir felsefe hocası, kendi düşüncelerini devindirebilecekleri dinamikleri hareket geçirecek ve kendi zihinlerinde insanlık hafızasını yeniden, ancak bu sefer onların kendileri için, “düşündürebilecek” araçları öğrencilerle tanıştırmalı ve bu araçlarla öğrencileri donatmalıdır. Düşünce hocaları ve öğrencileri şunu unutmamalıdır ki insanlık hafızası geçmişte olduğundan çok daha ağır bir yükte ve yine geçmişte olduğundan daha uzun bir yolda,

yolculuğuna devam ederken, düşünme adına bir başlangıç noktası, diğerine göre, hiçbir üstünlük sağlamaz. Bu nedenle, ne hocalar olarak bu işe daha önce başlamaktan dolayı kendimizi üstün görelim ne de öğrenciler olarak daha yeni “başlıyor olmak”tan dolayı kendimizi hor görelim. Öğrencilerin göz ardı edildiği bir eğitim sisteminde bu konuda tekrar düşünmemiz gereken Sartre'ın düşüncelerine dikkat çekmek istiyorum. 1970 yılının Ekim ayında Fransa'da “L'Idiot International” adlı dergide, “Bir Halk Dostu” başlıklı bir röportaj yayınlanır. Burada 20. yüzyılın en duyarlı filozofu ve etkili hocası Jean Paul Sartre için, onun kendi çağı ve kültür dünyası için ne anlama geldiği hakkında şöyle bir betimleme yapılır: “sizin bütün bir Fransız entelektüel sınıfının kılavuzu olarak etkili olduğunuz söylenebilir; ve dahası siz, hiç beklenmedik bir zamanda, bu entelektüel kuşağın büyük bir kısmının hatalarının ve bugün için entelektüeller adına yeni bir politik bakışın gerekliliğinin farkına varan ilk kişilerden oldunuz?”¹³ Sartre bu konuda büyük payı olan ve eğitim sisteminde maalesef unutulmuş olan öğrencilerin önemini vurgulayarak bu soruyu şöyle karşılar: “Ben kesinlikle bu konuda ilk olanlardan biri olduğumu söyleyemem. Bu konudaki doğru analiz büyük ölçüde öğrencilerin eseri idi. Öğrenciler, ki onlar pratik bilginin teknikerleri oldular, daha üniversitedeki ilk yıllarında gerçek sorunu doğrudan hissettiler.”¹⁴

¹³Sartre, Jean-Paul, *Between Existentialism and Marxism*, ing. çev. John Matthews. Verso: London and New York, 2008, s. 288.

¹⁴a.g.y.